

культурно-освітнього потенціалу й обмеженістю природними ресурсами. Особливості креативної економіки заключаються в тому, що вона формується на межі ІТ, мистецтва та культури, дизайну та архітектури, радіо й телебачення, відео й телебачення, реклами тощо. Важливою перевагою креативної економіки є те, що головними ресурсами, суттєвими перевагами перед традиційною економікою є не природні ресурси, основні фонди тощо, а людські здібності, таланти та новітні знання, творчість, що в сукупності становлять інтелектуальні ресурси.

Суспільна географія як комплексна міждисциплінарна наука досліджує зазначені складові частини креативної економіки, хоча й в іншому ракурсі. Тому вона може досліджувати особливості креативної економіки комплексно в просторово-часовому, галузевому, соціальному, економічному аспектах.

Важливість зазначеної тематики полягає ще й у тому, що з початком війни росії проти України у 2014 р. та її повномасштабним проявом із лютого 2022 р., Україна через військові загарбницькі дії на її території постійно зазнає великих людських та економічних втрат. Багато підприємств припинило свою роботу, значна частина науковців, висококваліфікованих спеціалістів покинули країну, виїхавши за кордон. Значна частка креативних індустрій не працює. Хоча реальний стан ситуації в економіці взагалі та креативній індустрії, зокрема невідомий. Враховуючи важливість креативної економіки та її складників для відновлення економічного потенціалу України, необхідні такі дослідження, зокрема й суспільно-географічні. Це дасть змогу виявити реальну ситуацію в регіонах України, визначити структурно-динамічні особливості, визначити сильні та слабкі сторони, оцінити наявний інтелектуальний потенціал, що дозволить прогнозувати покращення ситуації загалом та окремих регіонах під час складання планів відновлення та подальшого розвитку економічного потенціалу держави. Цікавим і надзвичайно важливим об'єктом суспільно-географічних досліджень є креативні міста України, які будуть відігравати одну з провідних ролей у відновленні економічного потенціалу та конкурентоздатності нашої країни на світовій арені.

Список використаних джерел: 1. Florida R. The Rise of the Creative Class: and How It's Transforming Work, Leisure, Community, and Everyday Life. NY : Basic Books, 2002. 434 p. 2. Howkins J. The Creative Economy: How People Make Money from Ideas. London : Allen Lane, 2001. 288 p. 3. Husieva N., Niemets O. Investment policy of Ukraine during full-scale war: immediate measures and future perspectives. *Visnyk of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series "Geology. Geography. Ecology"*. 2024. Вип. 60. P. 199–214. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2024-60-14>. 4. Landry C. The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators. 2nd ed. Taylor and Francis, 2012. 352 p.

УДК 911.375

Поручинський Володимир
poruchynsky@gmail.com

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

УРБАНІЗАЦІЯ ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОЦЕС

Урбанізація – це процес підвищення ролі міст у розвитку суспільства. Як соціально-економічний процес вона проявляється в зростанні міських поселень, концентрації населення в них, особливо у великих містах, та поширенні міського способу життя на всю мережу поселень [4].

Цей процес сприяє активізації людської діяльності та суспільних відносин. Завдяки цьому наслідки урбанізації є досить масштабними та різноманітними. В контексті соціального розвитку, до них відносять формування в людей нових потреб і підлаштування під ці потреби свого способу життя, зміна й ускладнення соціальної структури суспільства, більш напружений ритм діяльності тощо.

На сучасному етапі розвитку суспільства урбанізація характеризується певними тенденціями, а саме:

- швидко зростає кількість міського населення та рівень урбанізації (переважно за рахунок країн, що розвиваються);
- найшвидшими темпами зростають міста-мільйонники;
- формуються міські агломерації, людність яких перевищує мільйон осіб, а в багатьох країнах скупчення агломерацій мільйонерів утворюють мегалополіси;
- поряд із процесами урбанізації у розвинених країнах відбуваються процеси субурбанізації [2, с. 129].

Для просторового розвитку сучасної урбанізації характерні такі особливості [5, с. 18]:

- 1) концентрація, інтенсифікація, диференціація та різноманіття міських видів діяльності (функцій), а останнім часом все частіше й сільського господарства у приміських зонах великих центрів;
- 2) поширення й поза центрами та урбанізованими ареалами міського способу життя з особливою структурою спілкування, культурою, системою ціннісних орієнтацій;
- 3) розвиток великих міських агломерацій, урбанізованих районів, урбанізованих зон у результаті посилення взаємозв'язків у системах розселення;
- 4) ускладнення форм і систем урбанізованого розселення;
- 5) збільшення радіусів розселення в межах агломерацій і урбанізованих районів, пов'язаного з місцями прикладання праці, зонами відпочинку.

Л. Ван ден Берг виділив чотири стадії (фази) урбанізації (розвитку міст) [7]:

- урбанізація, що розглядається як процес швидкого зростання кількості міського населення, збільшення концентрації населення, робочих місць, виробництва, сфери послуг у головному місті;
- субурбанізація – процес «якісного вдосконалення» урбанізації, що зумовлює переселення міських жителів до менших поселень поряд із метрополісом із кращими умовами життя (чистіше довкілля, менша щільність населення, приватний будинок та ін.);
- дезурбанізація – процес переселення міських жителів за межі субурбанізованої зони до невеликих міст та сільських поселень;
- реурбанізація – повернення населення передмість до метрополіса внаслідок реконструкції та відновлення індустріальних зон у центральній частині міста, наближення місць проживання до місць роботи.

Сучасна концепція урбанізації найбільш повно відображена у публікаціях та дослідженнях ООН HABITAT [6]. Основні положення цієї концепції можна звести до таких визначень:

- міста є визначальною силою розвитку сучасної економіки, оскільки вони забезпечують більш високий рівень продуктивності праці та добробуту населення;
- значення міста як стимулу економічного розвитку країни підвищується зі зниженням рівня розвитку останньої;
- міський спосіб життя й притаманні йому елементи культури поширюються з міст на все суспільство.

Але це стосується тільки міст. Вагомі трансформації, яким піддається суспільство під впливом процесу урбанізації, впливають також і на сільське населення. У науковій літературі вже давно існує вираз: «урбанізація села» [1], під яким мають на увазі процес залучення сільського населення до міського способу життя, адаптацію сільських жителів до міських стандартів. Проникнення урбаністичної культури в

сільські райони відбувається за територіальними, економічними, соціальними, культурними, політичними сферами.

Сучасний етап урбанізації досить глибоко та різносторонньо впливає на життя людини. З кожним етапом урбанізації пов'язані важливі зміни режиму всього процесу суспільного відтворення, включаючи й відтворення населення як у демографічному, так і в соціально-професійному аспекті. При цьому деякі соціальні, економічні, демографічні, медико-гігієнічні, містобудівні та інші прояви урбанізації мають негативні наслідки [2].

Вплив урбанізації на людину є неоднозначним, проте не можна забувати, що урбанізація проявляється в неоднорідних соціально-економічних умовах, країнах із різним рівнем розвитку економіки. Процеси урбанізації в розвинених країнах і країнах, що розвиваються, відрізняються не лише кількісними показниками, а й якісними характеристиками самого процесу. Показник частки міського населення в розвинених країнах останнім часом зростає повільно, а для окремих країн цієї групи навіть зменшується. Таке явище зумовлене наявною тенденцією до переселення міських жителів у передмістя, за його адміністративну межу у зв'язку з децентралізацією промисловості та прагненням до більш екологічно чистих умов проживання.

Список використаних джерел: 1. Венгрин Д. В. Урбанізаційні процеси в Україні. *Регіон 2017: суспільно-географічні аспекти* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20–21 квітня 2017 р.). Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2017. С.162–165. 2. Гукалова І. В. Якість життя населення: методологія аналізу та застосування в дослідженні розвитку регіонів України. *Український географічний журнал*. 2008. № 1. С. 48–54. 3. Мезенцев К. В. Методи дослідження в суспільній географії: традиції і новації. *Економічна та соціальна географія*. 2013. Вип. 1 (66). С. 32–42. 4. Олійник Я. Б., Гнатюк О. М. Методичні підходи до дослідження територіальної ідентичності населення. *Укр. геогр. журнал*. 2013. № 3. С. 34–40. 5. Покляцький С. А. Умови життя населення великих міст України: суспільно-географічне дослідження. Київ : Наук. думка, 2016. 184 с. 6. Ukraine refugee situation. unhcr.org. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> 7. Van den Berg L., Drewett R., Klaassen L.H., Rossi A., Vijverberg C. H. T. Urban Europe: A study of growth and decline. A. Wheaton & Co. Ltd., Exeter, 1982. 162 p.

УДК 911.3:339.5

Колосов Сергій,

serhii.kolosov@karazin.ua

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

ОСОБЛИВОСТІ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Розширення та зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків з іншими країнами – це головний аспект економічного розвитку будь-якої країни. Зовнішньоекономічна діяльність України є важливим фактором її економічного розвитку й може слугувати каталізатором позитивних перетворень. Зміцнюючи свою зовнішню торгівлю, Україна має змогу посилювати свою економічну стабільність, стимулювати зростання та подальшу інтеграцію на світовий ринок.

Під впливом світових геополітичних змін та на фоні військової агресії українська економіка перебуває у кризовому стані. Подолання стагнаційних процесів у зовнішньоекономічній діяльності, а також підвищення конкурентоздатності конкретних